

nakobaara

imprimerie DNAFLA, 1993

otiwale

nakobaara

imprimerie DNAFLA, 1993

Dantigeli

Nin gafe in dilanna Denba Konare ni otiwale baliku-kalan bolofara pemogow de fe n'olu ye Ibarahima Kante ni Mariyamu Sanogo ye ani otiwale zafukuntigiw.

Otiwale zafukuntigiw togow file : Dirisa Kulibali, Sitant Kante, Fode Magasuba, Usumani Tarawele, Fadibi Tarawele, Zan Sako, Nanurugu Kulibali, Jeneba Kulibali, Mamadu Jabate, Duguna Tarawele, Isa Dagaba Dabo, Talibi Sanogo, Zan Samake.

Denba Konare
Bamako, Mali
san 1993

1. Nakodilanyoro

Nako keyoro

Nako ka kan ka ke yoro la, yoro min farelen don ani min dalakɛnenen don. Ni dugukolo dalakɛnenen te, i yere b'a dalakɛne. Nako ka kan ka dilan jimayoro la, ka surunya sow la.

Nako dugukolo

Nako ka kan ka ke dugukolo feganmah kan, min nogo ka ca, gungurun man kan ka ye a la. A binw man kan ka jeni, u be ton jogon kan, jiri man kan ka turu a la.

Nako kuntilenna

Nako palanw ka kan ka ke karon ni tilebin. U bonya ka kan ka ke meterkare 10 ye.

(a kono metere 10, a janya metere 10). O kekun ye walasa tile ka pesin a ma kosɛɛ.

Nogodonogo

Bagannogo, walima jamannogo ka kan ka don

dugukolo la, a bulukutuma.

Nako sinsanni

Nako be se ka sinsan ni jiri misenninw ye walima jiribolo jalanw, i be se k'a sinsan ni negejuru walima giriyasi (nagesinsan) ye.

Senafenw bɔɔogo jɔɔan kara

- I be nabulumaw ke i n'a fo: salati ani supome,
- O ko i be jiridenmaw ke, i n'a fo: ngoyɔ ani tamati,
- O ko i be nafenw ke minw be ku jigin : karoti, beterawu, jaba,
- O ko i be nafenw ke i n'a fo so n'a jɔɔonnaw

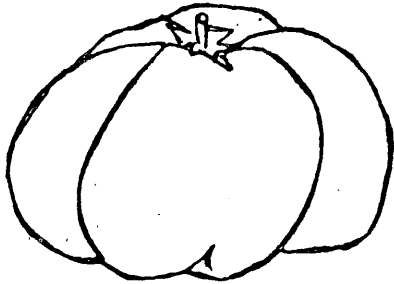
Minen minw ka kan ka sɔɔ nakɔɔɛnɛna bolo

- buruweti
- arato
- sannikelan
- daba
- turulan.
- bese

- pelu

Ni nin minenw b'i bolo i ka baara be ngoyɔ kosɛbe

2. Tamati

Tamati be se ka sene waati bee, nka a seneni ka gelen samiyε fe, k'o sababu ke tamati ka banamisεnw ye. Tilema gengelen na, a seneni ka gelen fana, barisa tile ka farin o tuma. O koro te k'a te se ka sene, a be se ka sene, nka a soro ka dogon. Tamati be jε kosebe fonene de la

Tamati senecogo

N'i ye tamatikise seri, i be bin jalan da a sanfe, k'a son

sogoma ni wula, f'a ka falen. N'i y'a don k'a falenna, i be bin bo a sanfe.

Tamatikise garamu 50 de be ke palan kelen na min bonya ye meterekare 10 ye (palan jajan metere 10, a kono metere 1). Muso duuru walima muso tan be se ka je o la, bawo musow ka nakow man bon kosebe.

Tamatikise garamu 50 be ben tamatiforokonin kelen ma, o be feere bitigiw kono.

Tamatiforo dugukolo dilanocogo

i be palanw dilan, k'u janya ke meterekare 10 ye. Palanw ni jogon ce ka kan ka ke metere tilance ye walima nonkon jε kelen.

Nogodoncogo file:

Nogodonko folo:

- Farafinnocogo (baganbo walima sununkunnocogo) i b'o segi jε saba ke palan kelen kono, k'o ni dugukolo lamaga kosebe.
- Tubabunocogo, n'o b'i bolo, i b'o fana k'a la, o suguya 3

de be k'a la.

Sukaromugunin (ire) i b'o toromajo je kelen ke palan kelen na.

Nogofin n'o be wele jinebonin, i b'o toromajo je fila ta. Nogosegema n'o be wele potasi, i b'o fana toromajo je fila ta, k'o be ke palan kelen in na. I b'olu fana ni dugukolo don jagon na, ka to ka palanw san fo ka se tamatisiyenw turuli ma.

Nogo donko filanan :

Ni tamati y'a damine ka feere, i be sukaromugu toromajo kelen ta, k'o ke palan kelen na min bonya ye meterekare 10 ye, i b'i janto a doncogo la tamatisunw karo, barisa sukaromugunin ka farin, a be senfenw jeni. N'i b'a don, I be cii dilan min ni tamatisunw ce ye sibiri je kelen ye. I b'a damine palan kun na fo k'a foori, k'a datugu. O ko i be palanw san, fo ka ji woyo. I be se fana ka koori cii ka tamatisunw kelen kelen lamini.

Cii in ni tamatisun ce ka kan ka ke sibiri je kelen ye. I be nogo k'o ciw kana, k'u datugu. O ko i be palan san kosebe fo ka ji woyo.

N'i be nogo in ke, i b'a ke wula fe, o tuma sanni ka dugu je, a be yeele, a kana se tamatisunw ma, a kana se tamatibulu ma, n'o te a b'u jeni, o ye tamatiko silasalen ye.

Tamatisiyen turuli

Turuli be damine ni tamatisenw ye. Tamatisunw ni jagon ce be ke santimeter 50 ye, nka siraw ni jagon ce palan kana, o be ke santimeter 80 ye.

Tamati ladoncogo

N'i y'a turu i b'a san sogoma ni wula. Ni min sara, i b'o nonabila. Ni tamatisunw wulila, i be to k'u yuguri sije kelen kunjagon, ani ka to k'u bin ba. Ni tamatisunw janyana ka nonkon je kelen sara, i be jiribolow turu u kerefe, k'u siri la. O be barika don.

tamatisunw na kosebe. N'i m'o ke, tamatisunw be woyo duguma, u denw te caya, wa u caman be tije banaw ni fenfenamaw fe.

Tamati pumanw

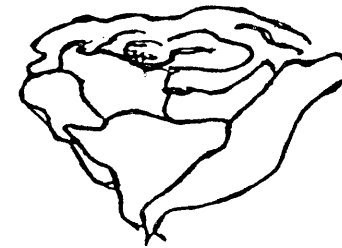
tamatibaraba : a suguya ka ca, nka a be fo min ma ko "oroshi" o de ka ni n'a bee ye.

minkantamati : o de ka ca an ka nakotigiw bolo, nka a e seneni man ni samiyef, barisa a bana ka ca.

Soro hake

N'i ye laadilikanw tiime a cogo la, i be se ka kilo 35 jagon soro tamatipalan kelen na. O be ben siyoba walima segi mankan je saba ma.

3. Salati

Salati be se ka sene san waati bee, nka a te pome ni fonene te.

Salati senewaatiw

Salati folow be se k'a ta setanburukalo tile folo la ka taa a bila okutoburukalo tile 15 la.

Salati filananw be se k'a ta okutoburukalo tile 15 la, fo nowamburukalo ka sa.

Salati sabananw b'a damine nowamburukalo mana sa fo zanwuyekalo ka sa.

Salati naaninanw be se ka ben zuluyekalo sali ma.

Dugukolo

Salati te naradugukolo fe.

Nogo

Nogo ka kan ka ke hake la.

Sanni salati ka turu nogo be palan na.

A turulen ko, sukaromugunin be ke a la siye fila:

- folo a turulen ko tile seegin, i be sukaromugunin garamu 33 k'a koro.

- filanan, n'a be na pome i be sukaromugunin garamu 33 k'a koro.

Aw k'a don ko salati te bagannogo kene walima a bin jagama fe.

Salati senecogo

- i be palan puman kelen dilan, k'a dalakeje ka je.

- i be ciw dilan a la, minw furance ye santimeterε 10 ye, ani u dunya ye santimeterε 1 ye,

- i b'a dan k'a soso,

- i be cencen donin k'a kan (santimeterε 0,5 cencen),

- i be bin jalan ke k'a datugu. Salati be falen tile fila walima tile saba koro.

- Tile seegin a falennen ko, i be sukaromugunin garamu 12,5 ke ji litiri 25 la k'a son n'a ye.

- tile tan, o ko, i be o jogonna sonni were k'a la (sukaromugunin garamu 12,5 b'e ke ji litiri 25 la).

Suma ka kan ka ke a kunna o de b'a to salati siyen be je. I be se ka ga dilan ni jokala ye.

Salatisiyen turucogo

Dugukolo nogoma la, i be salatijuw mabo jogon na ni santimeterε 35 ye.

Dugukolo min nogo man ca kosebe, i be salatijuw dance ke santimeter 25 ye.

Salati ladoncogo

A turulen ko, i be to k'a korosiyen, ani k'a yuguri tuma be.

- i be salati son sogoma ni wula.

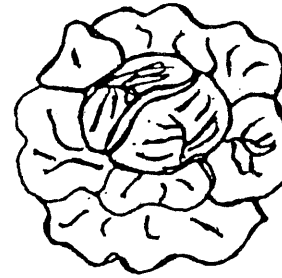
Salati palan min bonya ye meter 10 ye, o ka kan ka son ni ji litiri 70 ye tile kono in'a fo sogoma litiri 35, wula fe litiri 35.

Salati bowaati

Salati be bo, n'a pomena kosebe, ani sanni a ka camanceturu bo. O koroye sanni a ka feere.

- N'i ye salati bo, i ka kan k'a ke segi kono o yoro be la, ka ji furufuru a kan.

4. Supome

Supome be se ka sene waati be, nka fonene de ka di ale ye kosebe.

Supome senacogo

i be palan laben, ka nogo k'a la. Palan min bonya ka kan ka ke meter 10 ye, o la a jajan be ke meter 10 ye. A kono ye meter 1 ye. Sukise garamu 30 be ben c

palan ma. I be susiyen min soro o la, o be ben meterekare 500 turuli ma.

Sukise be se ka seri, walima k'a dan dannisiraw fe. Siraw ce be ke sibili je kelen ye. Susiyen be tile 20 walima tile 25 ke sanni a be seturuli ma.

Foro ladilancogo

I be foro firi sibili je kelen jogon na, ka soro ka palan dilan. Palan jajan ka kan ka ke metere 10 a kono be ke metere 1 ye. I be nonkon je kelen bila palanw ni jogon ce.

Palan nogo donko folo: Nogo folo ye farafinnogo ye. I b'o segi je 3 walima 4 ke palan kelen kelen na. O ko i be tubabunogo, min be wele pinebonin, i b'o toromajo 1 ni segema toromajo 3. I b'olu ni dugukolo jagamin ka to ka palan son, sanni turuli tuma ce.

Nogo donko filanan: a turuli ko tile 20, i be toromajo tilance ta nogo la, min be wele sukaromugunin, i b'o ke palan kelen kelen bee la. I be cii ke susun kerefe, k'a

mabou la ni sibili je kelen ye. I be sukaromugunin in ke o siraw la, k'a datugu, ka soro ka palan son kosebe. Nogo donko sabanan: donko filanan kofe kalo 1, i be donko sabanan ke. I be sukaromugunin toromajo tilance ta, i b'a ke i komi i ye filanan ke cogo min na.

Supame turuli

N'i b'a turu, i b'a dili bee don fo ka se a bulu folow ma, n'i b'a turu, i kana a to bogoka ke a falenkun kan n'o te a te wuli tugun.

Susunw ni jogon ce ka kan ka ke sibili je fila ye, a siraw ni jogon ce fana be ke sibili je fila ye.

Foro ladonni

I be palanw son don o don sogoma ni wula, nka fonene na, i b'u son ko kelen tile kono. N'i b'u son, i be ji ke u ju fe, i kana ji suru u buluwan.

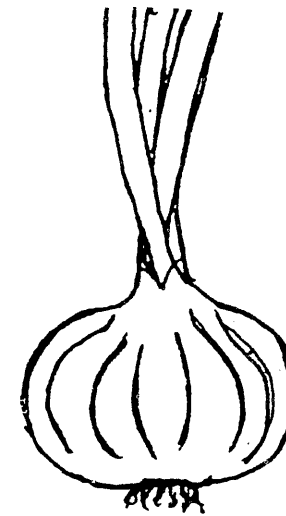
U turulen ko kalo 1, i b'u judon walasa u ka barika.

Supame sewaati

N'i y'a ye ko supame ka gelen kosebe, o koro k'a sera,

o be ke k'a damine kalo 2 la ka taa a bila kalo saba la, :
be supomaw tige sogomada fe ni muru ye.

5. Jaba

Jaba be sene fonene waati doron na, a senetuma puman
ye setanburukalo walima okutoburukalo ye.

Jaba senecogo

I be palan dilan, min bonya ye meterekare 10 ye. I be
jabakise garamu 50 k'o la, jabasi min be soro o la, o be
metere kare caman turu. Mogo duuru, fo ka se mogo

tan ma, olu be se ka je o la. Jabasiyen be tile 30 walima tile 45 ke. N'i ye jabakise dan, i b'a mabenben doni n'i ka daba ko ye, ka bin da a kan, k'a son sogoma ni wula fo a ka falen. N'i y'a kolosi k'a falenna tuma min na, i be bin bo a kunna.

Foro ladilancogo

I be dugukolo firi sibiri je fila jogon na, k'a kuru ci, k'a dalakeje, ka palanw dilan, ka nonkon je kelen bila u ni jogon ce. I be saro k'a nogo don.

Nogo donko folo:

Farafinnogo min tolilen don kosebe, i be segi je duuru ta o la, k'o ke palan kelen kono, k'o ni dugukolo pagami jogon na kosebe, o ko i be:

sukaromugunin taromajo kelen,

jinabonin taromajo kelen,

segema taromajo kelen ni tila,

i be olu be ni dugukolo lamaga jogon na kosebe, ka

to ka palan in son sanni turuli tuma ce.

Nogo donko filanan:

N'i y'a kolosi ko jaba be ka ku jigin, i be nogo donko filanan ke. O la i be sukaromugunin taromajo kelen ani segema taromajo kelen ke palan kelen o kelen na; i be se k'u pagami, k'u ke ciw kono jaba sunw ni jogon ce, k'u datugu, o ko i be palan son fo ka ji woyo.

Jaba turuli

I be jabasiyen bo i be caman tige u bulu n'u dili la, ka saro k'u turu.

Jaba sunw ni jogon ce ye sibiri je tilance ye, jaba siraw ni jogon ce ye sibiri je kelen ye (10 cm X 20 cm).

Foro ladonni

Ni turuli banna don, i b'a son ni arozuwari ye min ji be bo i b'a fo sanji misennin, o b'a to jabaju te bo

K'a ta a turuli la, fo ka taa se kalo fila ni tila ma, jaba te jiba fe. O la i be se k'a son signe kelen tile kono.

K'a ta kalo fila ni tile 15 la, fo ka taa a bila kalo saba

ni tile 15 la, jaba be ji fe kosebe, bari o y'a ku bonyatuma ye. I ka kan k'a son o la sogoma ni wula fe. K'a ta kalo saba ni tile 15 la, fo i k'a kolosi k'a buluw be ka ja, i b'a son tile koro sije kelen. O tuma, i be se ka buluw kari kari k'u da duguma, o la, a ku be bonya kosebe.

I be sonni dabila ka tile 15 walima tile 20 ke, ka soro i m'i ka jaba sen. O tuma i ka jababulu be bilen.

I b'a binw bo i bolo la sanga ni waati bee

Jaba senni an'a ladonni

Jaba senni be damine kabini a kalo saba fo a kalo naani, o b'a soro a bulu tilancew bee binna, n'i y'a bo i b'a yereke tile koro, walasa a ni sumaya kana taa so. N'i y'a kolosi ko sumaya t'a la, i be taa a yereke so dc koro, yoro jalan na, fiye be don yoro min na. I kana a to, ji ka se a ma.

Jaba misennin mara ka di ka teme jaba kunba kan.

Ale be se ka mara fo ka se kalo seegin ma. Jababa te teme kalo naani kan.

Walasa a ka men mara la, ji kan'a soro, wa da fana kana bila u si la, i be to k'u laje tuma bee, n'i y'a kolosi ko min bena tiye i b'o bo a la.

I be se k'a susu, k'a ja k'a ke jaba jalan ye walima jaba kurunin. A bulu fana be se ka tige-tige k'a ja, walima k'a susu, k'a mo k'a ja i n'a fo kaadow b'a ke cogo min na.

6. Foronto

Forontobanin, foronto misennin ani ponpooron u bee senecogo ye kelen ye, foronto be se ka sene waati bee, nka fonene de ka di a la kosebe.

Foronto senecogo

I be forontosi garamu 50 ke palan na min bonya ye meterekare 10 ye. A be dan dannisiraw fe, ka sibiri je

kelen bila u ni jogon ce. N'i y'a dan, i be bin jalan da a sanfe, ka to k'a son, fo a k'a falen. N'a ye falenkun ba, i be bin ba a kunna. Forontosiyen be tile 30 ke fo ka se tile 40 ma. O ko i b'a bak'a turu.

Foro dilancogo

I be dugukolo firi ka se sibiri je kelen ni tila ma, ka palanw dilan (m 10 X 1). Palanw ni jogon ce be ke meterε tilance ye walima nonkon je kelen.

Nogo donni : Nogo donko folo, i be segi je naani ta farafinnogo la, k'o ke palan kelen na:

- sukaromugunin toromajo je kelen
- segema toromajo je kelen
- malinogo toromajo je saba.

I b'o bee ke palan kelen na, k'u ni dugukolo don jogon na.

Foronto nogo be don tuma bee, a donko filanan be ke turuli ko tile 30. O la, i be sukaromugunin toromajo

tilance ta, k'o ke palan kelen na, i b'o ke cii kono k'a datugu, o ko ka palan son kosebe, cii in ka kan ka mabo forontosunw na ni sibiri je kelen jogon ye, barisa aw be b'a don ko sukaromugunin ye nogo farin ye, a gere kojugu be na ni tijeni ye.

Donko filanan ko, kalo o kalo i be to ka sukaromugunin toromojo tilance ke palan kelen la, fo ka se foronto wotuma ma.

Turuli

Forontosiye mana tile 30 walima tile 40 sara, i b'a bo k'a turu, forontosunw ni jogon ce ka kan ka ke santimeter 40 ye walima nonkon je kelen.

Foronto Ladoncogo

Fonene na i b'a son sogoma jona walima wulafe. Son ko kelen b'a je o waati la.

Funteni waati la, i b'a son sogoma ni wula.

A turuli tile 5 fo ka se a tile 7 ma, n'i y'a kolosi ko min ma kunun, i b'onabila.

I be to k'a yuguri, ka to k'a bin bo waati be. N'i ka foronto turu tuma benna tilema gengelen ma, i be kaba sira kelen dan palanw kono ka taa. O kabasunw suma be forontow kisi tile farinya ma, bawo foronto te

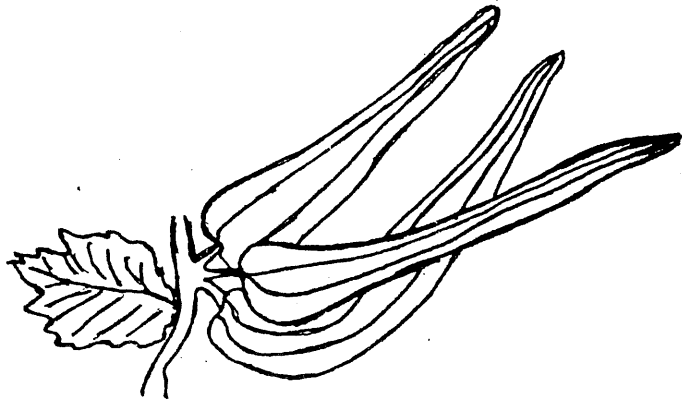
tile farinba fe.

Foronto sewaati

Foronto be denni damine a turuli ko kalo fila. Denw b'a damine ka se a turuli ko kalo 3 walima kalo 4.

Foronto suguyaw ka ca: forontobanin, foronto misenin.

7. Gan

Gan ye senfen ye, min be dan san o san. Ja be kun a la, a be dugukolo fe, min nogo ka ca, n'a diliw be se ka jigina la kosebe, dugukolo magan.

Dugukolo labencogo

I be ganforo buluku, a bulukuli dunya ka kan ka ke santimeterε 15 walima 20 ye (i n'a fo sibiri je kelen nogan).

N'i be bulukuli ke, i be sununkunnogo, walima baganbo, i b'a n'o buluku nogan fe. Ka nogo in don dugu la kosebe.

Gan Danni

I b'i ka gansi woloma, ka sijolan k'a la.

Dannidingew dance hake ye nin ye:

Samiyefesene

Dannisiraw ni nogan ce ka kan ka ke metere 1 ani santimeterε 20 ye. Dannidingew ni nogan ce ka kan ka ke santimeterε 60 ye (i n'a fo 1,20 m X 0,60 m)

Tilemafesene

Dannisiraw ni nogan ce be ke santimeterε 80 ye. Dannidingew ni nogan ce be ke santimeterε 60 ye. Dannidingew dunya man kan ka teme santimeterε 1 walima 2 kan.

Nogow

Bagannogo ni sununkunnogow be don kabini dugukolo buluku tuma.

Tubabunogo min ka kan ka ke a la, o ye:

Sukaromugunin, i b'o garamu 132 ta, o be ke palan kelen na min bonya ye meterekare 10 ye.

Mɔnikurunin garamu 217 bɛ kɛ palan kelen na min bonya ye mɛtɛkare 10 ye.

Nɔgo sɛgɛma (potasi) i b'o garamu 400 kɛ palan kelen na min bonya ye mɛtɛkare 10 ye.

Kɔrsiyenni ani yugurili

Samiyɛ fɛ kɔrsiyenni 2 walima 3 bɛ boli kɛ

Tilema fɛ i b'a kɔrsiyɛn tile 10 o tile 10, ani k'a yuguri.

Gan sɔnni

Nowanburukalo ani desanburukalo la, i b'a sɔn kosɛbɛ tile fila o tile fila. K'a ta zanwuyekalo la fo awirilikalalo la, i b'a sɔn sɔgɔma ni wula bɛɛ.

Banaw ni fɛnɛnamaninw

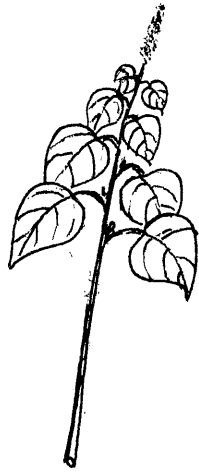
I bɛ dugukolo furakɛ sannɪ ka dannɪ kɛ. O kɔ i bɛ ganw furakɛ walasa fɛnɛnamaninw kana don u la, barisa fɛnɛnamanin dɔw bɛ ganbulu sɔgɔsɔgɔ, dɔw b'a bulu bilen, k'a ji pugujima sama ka bo a la. I b'o fura jini cikɛlakolidenw fɛ. I bɛ ntumuninw ani fɛnɛnama wɛrɛw furakɛ jɔona walasa tipɛnni kana don foro la. I bɛ gan furakɛli laj tile 15 walima tile 20, sannɪ a karituma cɛ.

Gan karili

Ni gan sera, i b'a kari tile fila o tile fila, walima tile saba o tile saba. I k'a kari, a karituma na n'o tɛ a bɛ nkaron.

N'i ka gan jɛna i bɛ se ka toni 7 fo toni 12 sɔro tari kelen na. Sɔro yiriwali bɛ bo gan suguya n'a sɛnɛwaati la.

8. Nporonbulu

Nporonbulu senewaati

Nporon be se ka sene san waati bæ fo Mèkalo ni Zuwenkalo daron.

A bæ jẹ yoro bæ la. A bæ jẹ kosebe nako kono.

Mogo bæ se k'i wasa don bagannogo la nporon sene la. O la i bæ se ka misibo kilo 90 ke palan na, min bonya ye meterékare 10 ye.

I bæ se k'a dan yoro la, ni bokaturu te yoro min na.

Dannidingaw ni jogon ce be ke santimeteré 30 walima 40 ye. I b'a jẹnabo sibiri jẹ kelen o kelen.

I bæ se fana k'a dan dannisiraw fe, k'a dannisiraw mabojogon na ni santimeteré 10 jogon ye.

N'i b'a fe ka bokaturu ke, dannisiraw ni jogon ce be ke santimeteré 40 ye. Nka bokaturu te ke fo nporonsiyen ka santimeteré 10 soro, n'o te i mana a bo k'a turu a be sa.

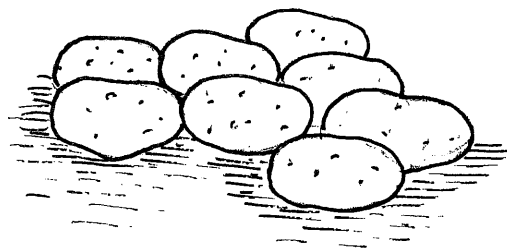
Ni bokaturu banna i b'a san kosebe.

Nporonbulu jeci

nporonbulu be ke na la. A bæ ke salati ye. O dilancogo file:

- I b'a ji soro, ka sefan kuru fila balabala.

- I bæ sefanw tige-tige, k'o ni nporonbulu jagami i be tulu, kogo, binégiri ani pobara k'o la. O ka di kosebe.

Pomutere be se ka sene waati bee, nka fonene de ka di a la kosebe.

A senecogoya

I be cencen bon so do kono, fiye be se yoro min na; i be cencen in son, ka pomutere da a sanfe, ka bin jalan donin da a kan, i be to k'a son donin fo a falenkun ka bo, i be dogokun kelen ke o la.

I be dugukolo firi sibiri ne 2 jagon na ka soro

pomutere ma se turu ye, ka palanw dilan, a palan jajan ye meter 10 ye a kono ye meter kelen ani tila ye, palanw ni jagon ce ye santimeter 50 ye. I be soro ka nogo k'a la, min tolilen don kosebe, n'ote i ka pomutere bana be caya, wa fen misenninw b'a tiye. I be bagannogo tolilen puman segi ne 5 ke palan kelen na k'a ni bogo don jagon na kosebe, k'a kuru ci, i be to ka palan son sanni a turuli tuma ce.

Pomutere turuli

I be se k'a kuturu turu, o ka pi kosebe, o b'a kisi bana caman ma, o la, fo i ka pomutere caman san, walasa i ka pomuteresunw ka caya, n'ose te i ye, i be se k'a tige-tige-falengkun-falengkun, nka n'i y'a tige, i b'a tigelen yoro da bugurinje la, a b'a tanga banaw ma.

I b'a dannidinge dunya ke santimeter duuru jagon ye, i mana a turu, i be bogo donin ke a kan k'a falenkunw datugu walasa tile kana olu ja, bogo in kana caya kojugu, n'ote a te se ka falen.

Dannidingaw ni jagon ce ye santimeter 30 ye, a dannisiraw ni jagon ce ye santimeter 50 ye. O la sira saba be ke palan kelen kono

Pomutereforo ladonogo

Fonene la, i be se k'a son tile fila o tile fila, nka funteni

tuma i b'a sɔn sijnɛ kelen tile o tile. (Tubabunogo fana be se ka ke a la n'a se be aw ye).

Nogo donni

A donko folo : (baganbo walima sununkunnogo) i b'o segi jɛ duuru ke palan kelen na, min bonya ye meterɛkare 15 ye, barisa an y'a fo ko pomutere palan jɔjan ye meterɛ 10 ye.

- Tubabunogo n'o b'i bolo, i b'o k'a la.

Palan kelen na i be jinebo toromɔjɔjɛ 3 k'o la

I be nin nogo w be ke palan kelen na, k'a ni dugukolo jagami ka to ka palan sɔn sanni pomutere turutuma ce.

A donko filanan : I be sukaromugunin toromɔjɔjɛ 2 ta, ka nogo segema toromɔjɔjɛ 3 ta, k'u ke minen do kono k'u jagami jagon na. O b'a sɔrɔ i y'i ka palan sɔn kosebe, i be nogo jagaminen in donnin ta k'a ke i ka pomuteriju kelenkelenna be ke koro, ka daba ta, ka ntugun wuli a fe, ka nogo in datugu.

Nogo don ko filanan be ke ni pomuterijuw ye sibiri jɛ kelen ni tila sɔrɔ.

Pomutere senni

Ni y'a kolosi ko pomutere bulu be ka bilen, ani sunw

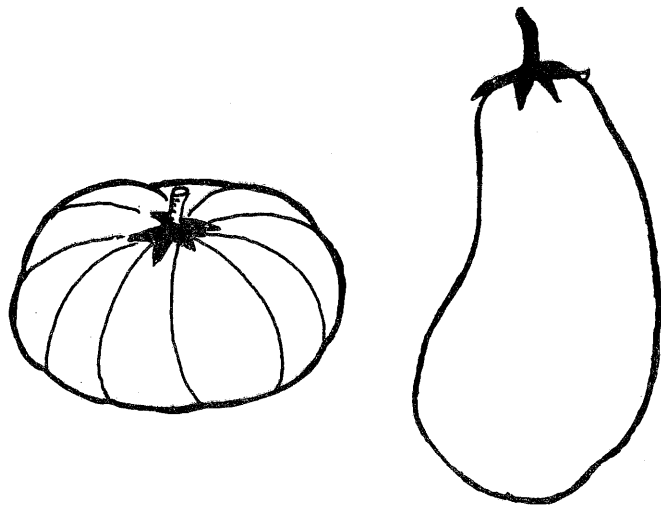
be ka fɔsɔn, o b'a jira ko pomutere sera. O tuma i be jige a la ka tile 10 walima tile 15 ke ka sɔrɔ i m'a sen. O ko i b'a sen.

I be ntugun yuguri ni daba ye, k'a denw ba

Pomutere maracogo

I be cencen ke so do kono walima ga do koro fije be don min kono kosebe, i be pomutere yereke o cencen kan.

10. Ngoyɔ

Ngoyɔ bɛ sɛnɛ a den n'a bulu kosɔn. U kɛnɛ walima t
tobilɛn bɛ dun.

I bɛ kɛnɛ dɔ lamini,

- k'a buluku,
- k'a kuru ci,
- k'a pamanpamanw bɔ a la,
- ka palansi w dilan o kɛnɛ in kan ; a kɔnɔ mɛtɛrɛ 1,

- i bɛ ngoyɔsi seri o kan, ka bɔgɔ kɛ k'a datugu,
- i b'a sɔn don o don,
- Ngoyɔsiyenw bɛ kalo kɛnɛ kɛ (tile 30) i bɛ sɔrɔ k'a turu.

Ngoyɔforo dilancogo

- ka taari kɛnɛ buluku kosɛbɛ,
- k'a kuru ci,
- k'a pamanpamanw bɔ a la,
- ka dugukolo dalakɛnɛ,
- ka pilansi w dilan (kɔnɔ mɛtɛrɛ 1, a jɔjan mɛtɛrɛ 10)
- ka ngoyɔsiyen turu
- ngoyɔsunw ni jɔgɔn cɛ ka kan ka kɛ mɛtɛrɛ 0,60 ye
- Siraw ni jɔgɔn cɛ ka kɛ mɛtɛrɛ 1.

Ngɔhake

Filanan bɛ kɛ fɔlɔ tɛmɛnɛn kɔ tile 15 walima tile 20. O
kɔ, n'i y'a kolɔsi kɔ bin b'i ka foro la, i bɛ sɛ k'a kɔrɔ-
siyen tugun.

- I b'a sɔn siyɛ fila dɔgɔkun kɔnɔ ni jisamamansi ye
- Ni bololasɔnni don, i b'a sɔn don o don
- I bɛ se ka pɔsɔnji kɛ pɔnpe la k'a furakɛ sannɪ a setuma cɛ.
- A turulen kɔ kalo fila, ngɔyɔ bɛ se karili ye, karili bɛ kɛ k'a ta kalo fila la fo kalo saba.
- I bɛ se ka ngɔyɔ tɔni 15 fo 40 sɔrɔ tari kelen na.
- A bɛ mara sumaya la.

nakɔbaara

gafe kɔnɔkɔw

nakɔ dilanyɔrɔ :.....	1
tamati :.....	4
salati :.....	9
supɔmɛ :.....	13
jaba :.....	17
foronto :.....	22
gan :.....	26
npɔrɔnbulu :.....	30
pɔmutɛrɛ :.....	32
ngɔyɔ :.....	36